

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

**на тему: Лінгвокультурні виміри становлення сучасної української
ідентичності (на прикладі лінгвістичного аналізу воєнного дискурсу)**

Студентки групи МЛа 08-21
факультету германської філології і перекладу

денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія

Дузь Діани Василівни

Науковий керівник:
кандидат філософських наук,
доцент Комісар Людмила Петрівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	3
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ</u>	5
<u>2.1. Поняття ідентичності та її складові</u>	5
<u>2.2. Роль мови у формуванні національної ідентичності</u>	10
<u>РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВОЄННОГО ДИСКУРСУ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ</u>	15
<u>3.1. Поняття воєнного дискурсу та його характеристика</u>	15
<u>3.2. Зміни в воєнному дискурсі під час конфлікту на сході України</u>	16
<u>3.3. Вплив воєнного дискурсу на формування української ідентичності</u>	19
<u>ВИСНОВОК</u>	22
<u>РЕЗЮМЕ</u>	23
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	25

ВСТУП

Національна ідентичність – один із ключових аспектів культурного самовизначення суспільства, що визначається комплексом культурних, історичних, мовних та соціальних чинників. Формування національної ідентичності є складним та багатогранним процесом, який включає в себе розуміння понять ідентичності та її складових, а також роль мови у цьому процесі.

Актуальність теми національної ідентичності та її формування в сучасному світі вкрай висока, особливо в контексті глобалізації, кризи ідентичності та геополітичних конфліктів. Зокрема, в контексті України, що переживає складну політичну та соціокультурну ситуацію, питання формування національної ідентичності стає надзвичайно актуальним і вимагає глибокого аналізу.

Ця тема має велике значення для теорії та практики філологічної науки, оскільки дослідження ідентичності та ролі мови у її формуванні сприяє розумінню процесів культурної самоідентифікації та впливає на розвиток мовознавства, лінгвістики та літературознавства.

Метою курсової роботи є систематизація теоретичних підходів до лінгвокультурних вимірів становлення сучасної української ідентичності (на прикладі лінгвістичного аналізу українського воєнного дискурсу).

Завданнями роботи є:

1. Розглянути поняття ідентичності та її складові.
2. Визначити роль мови у формуванні національної ідентичності.
3. Проаналізувати концепцію воєнного дискурсу та характеристику його змін під час військового конфлікту на сході України.
4. Дослідити вплив воєнного дискурсу на формування української національної ідентичності.

Об'єктом дослідження є процеси формування національної ідентичності, а **предметом** – роль мови та воєнного дискурсу у цьому процесі.

Матеріалом для роботи послужили наукові статті, монографії, законодавчі документи, а також аналіз засобів масової інформації та політичних заяв із висвітленням воєнного конфлікту на сході України.

Методи дослідження: аналіз та синтез, структурний, описовий, порівняльний.

Структурно робота складається із вступу, двох розділів, висновків, резюме англійською мовою та списку використаної літератури. Загальний обсяг курсової роботи – 26 сторінок, з яких – 22 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

2.1. Поняття ідентичності та її складові

Кожна особистість має свої унікальні риси та належить до різних соціокультурних груп, що формує її ідентичність. Ця ідентичність може бути різноманітною, відображеною у різних аспектах життя: від релігійної та етнічної до професійної та географічної. Розуміння себе як частини певної групи та ідентифікація з нею є проявом ідентичності, що відображає постійність та тотожність особистості у власній самосвідомості та в спільноті (Чепа, 2002: 307).

Таким чином, процес ідентифікації є важливою складовою формування ідентичності, яка виражається у сприйнятті себе особистістю в контексті культурного, соціального та професійного середовища.

Ідентичність може бути класифікована на різні види, один з яких психофізіологічна ідентичність. Цей аспект ідентичності відображає єдність та спадкоємність фізіологічних та психічних процесів та властивостей організму.

- Психофізіологічна ідентичність проявляється у злагодженій дії різних систем організму, яка дозволяє забезпечити його функціонування і життєдіяльність. Це означає, що різні фізіологічні процеси, такі як робота серця, дихання, регуляція температури тіла та інші, гармонійно працюють разом для забезпечення здоров'я та життєздатності людини.

Також, психофізіологічна ідентичність може виявлятися у сильному імунитеті та здатності організму адаптуватися до змін в навколишньому середовищі. Сильний імунітет допомагає організму боротися з інфекціями та захищати його від різних захворювань.

Отже, психофізіологічна ідентичність відображає спрощену єдність різних фізіологічних та психічних аспектів організму, що забезпечує його функціонування та життєздатність. Соціальна ідентичність відображає переживання та усвідомлення своєї приналежності до різних соціальних груп та спільнот. Цей вид ідентичності включає різні підвиди:

- Амбівалентна ідентичність є характерною для особистостей з нечітко структурованою психікою, хиткою самоідентифікацією та нестійким сприйняттям оточуючого світу.

- Групова ідентичність виявляється у співвіднесенні себе з різними соціальними групами, такими як професійні або інтересні. Цей аспект ідентичності виникає в результаті того, що людина ідентифікує себе з певною соціальною групою, з якою вона взаємодіє або має спільні інтереси.

Наприклад, професійна ідентичність може виникнути, коли людина вважає себе членом певної професійної групи, такої як лікарі, вчителі, інженери тощо. Вона може відчувати зв'язок з цією групою через спільні цілі, професійні стандарти, способи діяльності та інші аспекти, які визначають їхню професійну ідентичність.

Також, групова ідентичність може виявлятися у спільнотах за інтересами, таких як спортивні команди, хобістичні групи, політичні організації тощо. Люди можуть відчувати себе членами цих груп через спільні інтереси, цінності, дії та способи спілкування.

Отже, групова ідентичність відображає співвіднесення людини з різними соціальними групами, що є важливим аспектом її самовизначення та взаємодії в суспільстві.

- Етнічна ідентичність полягає у відчутті співналежності з певною етнічною групою та ідентифікації з її характеристиками.

- Національна ідентичність виражається у свідомості своєї належності до певної нації або держави (Anderson, 2001).

- Політико-громадянська ідентичність включає усвідомлення себе громадянином конкретної держави та ангажування в суспільні процеси.

- Просторово-територіальна ідентичність передбачає співвіднесення себе з певною місцевістю, регіоном, країною або навіть зі світом в цілому. Цей аспект ідентичності виникає внаслідок взаємодії людини з її оточенням та сприйняттям простору, в якому вона проживає.

Просторово-територіальна ідентичність може виявлятися у співчутті та прихильності до певного місця, у співвідчутті з його історією, культурою та природним середовищем. Люди можуть відчувати себе зв'язаними з певним регіоном чи країною через спільність мови, традицій, звичаїв та інших аспектів, які визначають ідентичність цього місця.

Крім того, просторово-територіальна ідентичність може включати такі аспекти, як патріотизм, національна гордість та почуття належності до своєї країни або регіону. Люди можуть ідентифікувати себе зі своєю місцевістю або країною через спільні цінності, історію та відчуття приналежності до спільної громади.

Отже, просторово-територіальна ідентичність відображає співвіднесення людини з певним місцем чи територією, що відіграє важливу роль у формуванні її самоідентифікації та взаємодії в суспільстві.

- Релігійна ідентичність виражається у співвіднесенні себе з певною релігією та вірою.

- Соціокультурна ідентичність включає ангажування в соціальні структури, спілкування та ідентифікацію з системою культурних цінностей.

Особиста ідентичність або самоідентичність відображає єдність та спадкоємність життєдіяльності, цілей, мотивів і смислових установок особистості, яка усвідомлює себе як суб'єкт діяльності. Вона проявляється особливо у здатності індивіда створювати та продовжувати свою життєву історію, свій наратив.

Формування ідентичності відбувається в процесі індивідуального розвитку та є результатом психологічних процесів самоусвідомлення, соціалізації, ідентифікації та особистісної інтеграції. Індивід засвоює соціокультурні зразки, норми, цінності та приймає різні ролі у взаємодіях з оточуючими, що впливає на його самоідентифікацію.

Підтримка та розвиток позитивної ідентичності сприяють адаптації особистості до суспільства та зміцненню соціальної структури. Однак, негативна ідентичність, наприклад, стигматизована ярликами типу "злочинець" або "божевільний", може виникати у результаті соціального тиску та невдалих спроб індивіда у формуванні власної ідентичності (Левицький, 2010: 29).

Процес розвитку ідентичності може пройти кілька етапів:

- Розмита ідентичність відображається у неспроможності особистості зробити відповідальний вибір, що призводить до розпливчастого та невизначеного образу «Я».

- Неоплачена ідентичність виникає, коли індивід приймає певну ідентичність несвідомо або під впливом зовнішніх факторів, не пройшовши складного процесу самоаналізу.

- Відстрочена ідентичність (ідентифікаційний мораторій) характеризується тим, що особистість перебуває в процесі професійного та світоглядного самовизначення, але відкладає прийняття остаточного рішення.

- Досягнута ідентичність відображає стан, коли особистість вже знайшла себе і реалізує себе в практичній діяльності.

Втрата ідентичності може відбуватися через вікові психологічні кризи або швидкі зміни в соціокультурному середовищі, що може виявитися у відчуженні, деперсоналізації, аномії та інших психічних патологіях (Лісовий, 2002: 233).

Індивід може ідентифікувати себе з різними соціальними групами або категоріями, що відображаються у різних аспектах життя, наприклад, в професійних чи інтересних уподобаннях. Взаємодія з оточуючим середовищем сприяє усвідомленню та формуванню сталої ідентичності, яка може бути багаторівневою та багатоаспектною.

Етнічна ідентифікація виникає з приналежності людини до певної етнічної групи, що включає в себе спільну мову, культуру та територію. Цей процес сприяє засвоєнню соціальних норм, моральних цінностей та участі в різних сферах життя суспільства.

Етнічна реальність передбачає існування різних маркерів, які допомагають розрізнити групи людей у суспільстві. Ці маркери можуть бути різноманітними, включаючи фізичний вигляд, територіальне походження, мову, історичні та культурні традиції, релігію та інші аспекти (Євтух, 2012: 158).

Індивідуальна етнічна самоідентифікація залежить від багатьох факторів, таких як місце проживання, культурні традиції сім'ї та мова спілкування. Цей процес також відображається у формуванні групової свідомості та самопізнанні особистості.

У структурі етнічної ідентифікації велике значення мають цінності та символи, які є частиною світогляду групи та визначають її ідентичність. Такі символи можуть включати будівлі, етноніми, прапори та інші репрезентативні об'єкти (Євтух, 2012: 158).

Етнічна ідентичність формується в контексті соціального досвіду та взаємодії з оточуючим середовищем. Люди ідентифікують себе або їх ідентифікують інші як члени певної етнічної групи, що може мати зовнішній або внутрішній характер.

Зовнішня ідентифікація визначає місце особи в суспільстві та її ставлення до подій у житті, часто ґрунтується на стереотипних уявленнях. У

той час, внутрішня ідентифікація надає впевненість і цілісність особистості, базуючись на спільних культурних рисах.

Існує кілька типів етнічної ідентичності, включаючи гібридну, етноцентричну, ієрархічну, мультиідентичність, «плаваючу», розмиту, субідентичність та трансетнічну. Кожен з них відображає різні аспекти самоідентифікації в контексті культурного розвитку та суспільного середовища (Євтух, 2012).

Сучасне світове суспільство характеризується багатокультурністю, де різні етнічні групи живуть поруч. Це стимулює прагнення людей демонструвати свою ідентичність, що може виявлятися у відновленні традицій, захисті культурних особливостей та підтримці етнічних спільнот.

Зміна парадигм мислення може призводити до зміни систем ідентичностей, що в свою чергу впливає на соціокультурну динаміку та взаєморозуміння в суспільстві.

Ідентичність – це нормальне і природне явище, яке проявляється у різних аспектах життя людини, включаючи етнічну, національну, соціальну та інші форми ідентифікації. Можливість мати багато ідентичностей свідчить про соціальну зрілість і адаптованість особистості.

2.2. Роль мови у формуванні національної ідентичності

Мова відіграє ключову роль у формуванні націй та держав у більшості європейських країн. Поряд з культурно-диференціюючими ознаками, такими як традиції, фольклор та одяг, національна мова створює передумови для об'єднання народу. Проте зв'язок між мовою, ідентичністю та нацією викликає розбіжності в поглядах серед дослідників. Наприклад, часто поняття етнічної та національної ідентичності розглядаються як взаємозамінні (Казакевич, 2017).

На мою думку, розуміння етнічної та національної ідентичності потребує урахування природи ідентичності як соціально-психологічного феномену. Мова, як основний засіб комунікації, впливає на формування ідентичності, але взаємозв'язок між мовою та національною ідентичністю є складним і опосередкованим. Це означає, що мова може впливати на сприйняття та передачу інформації від одного члена суспільства до іншого, але втрата традиційного зв'язку з мовою не завжди призводить до втрати відповідної етнічної або національної ідентичності.

Дж. Джозеф спробував здійснити синтез примордіалістських та конструктивістських поглядів на роль мови у формуванні національної ідентичності (Joseph, 2006). Він стверджує, що національні мови й ідентичності знаходяться у складному діалектичному взаємозв'язку. Згідно з його думкою, мова є ключовою складовою національної ідентичності з п'яти причин:

1. Мова визначає соціальні риси та способи мовлення групи людей, які проживають на одній території, що може відокремлювати їх від інших груп.

Так, мова визначає соціальні риси та способи мовлення групи людей, які проживають на одній території, і це може відокремлювати їх від інших груп. Мова не лише засіб спілкування, але й важливий елемент культурної ідентичності, який відображає особливості та цінності певної спільноти.

Кожна мова має свої унікальні особливості, такі як лексика, граматики, фонетика, а також виразні засоби, які формують способи мовлення та комунікації. Ці особливості визначаються історією, культурними традиціями, взаємодією з іншими мовами та соціальними умовами.

2. Ідеологія національної єдності передбачає, що нації є реальними через глибоку культурну єдність, яка є результатом спільної мови.

Ідеологія національної єдності визначає, що нації є реальними соціальними утвореннями, і це визначається глибокою культурною єдністю, яка є результатом спільної мови.

Мова виступає як ключовий елемент національної ідентичності і культурної спільноти. Вона не лише забезпечує засіб спілкування між членами цієї спільноти, але й відображає і зберігає цінності, традиції, історію та уявлення про світ цієї нації.

Глибока культурна єдність, що виникає завдяки спільній мові, створює відчуття спільності та належності до певної нації серед її членів. Вона об'єднує людей в єдину спільноту, надаючи їм відчуття ідентичності та приналежності, що є основою для національної єдності.

3. Конкретні концепти національної ідентичності співвідносяться з мовою та відображаються в сакральних текстах нації, таких як конституція.

Конкретні концепти національної ідентичності часто співвідносяться з мовою та відображаються в сакральних текстах нації, таких як конституція.

Конституція виступає як фундаментальний документ, який визначає основні цінності, принципи та ідеали нації. У багатьох країнах вона містить положення про мову як ключовий елемент національної ідентичності та культурного спадку. Наприклад, вона може гарантувати офіційний статус певної мови чи мов, визначати політику в галузі мови, захищати права мовних меншин тощо.

Більше того, в конституції можуть міститися визначення та формулювання ключових аспектів національної ідентичності, таких як державний суверенітет, історична спадщина, національна самосвідомість, громадянські права та свободи. Ці аспекти можуть бути пов'язані з мовною політикою та мовною ідентичністю нації.

4. «Правильна мова», стандарти якої насаджуються через освітню систему, грає важливу роль у збереженні та відтворенні культури.

Мова є не лише засобом комунікації, але й важливим елементом культурної спадщини кожної нації. Встановлення стандартів "правильної мови" сприяє збереженню та передачі мовних традицій, літературних шедеврів, фольклору та інших аспектів культури від покоління до покоління.

Через освітню систему, «правильна мова» вчиться та передається молодому поколінню, що забезпечує її збереження та відтворення. Навчання стандартній мові допомагає створити спільний мовний каркас для спілкування всередині суспільства та зберігає лінгвістичну єдність.

Більше того, «правильна мова» відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та сприяє зміцненню соціальної єдності, оскільки мова є одним з головних маркерів національної належності та культурної самосвідомості.

5. Використання мови може виступати як критерій для визначення належності до нації та отримання прав.

Так, використання мови може виступати як критерій для визначення належності до нації та отримання прав. Цей принцип відображає концепцію мовної нації, де мова вважається ключовим фактором ідентифікації особи з певною національною спільнотою.

У багатьох країнах мова може мати важливе правове значення, зокрема у сфері громадянства, освіти, участі в політичному житті тощо. Наприклад, знання офіційної мови може бути вимогою для отримання громадянства або права голосу. Також, мовна кваліфікація може мати значення у доступі до освіти, роботи або інших соціальних переваг.

Цей підхід, однак, може породжувати питання щодо рівності та справедливості, оскільки вимога до знання певної мови може ускладнити інтеграцію чи призвести до дискримінації мовних меншин. Таким чином, важливо забезпечити баланс між заохоченням збереження мовної та культурної різноманітності та захистом прав всіх членів суспільства.

Додатково можна зазначити, що мова використовується як консолідуючий чинник нації, особливо коли її потенціал розуміють та використовують суспільні еліти.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВОЄННОГО ДИСКУРСУ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

3.1. Поняття воєнного дискурсу та його характеристика

Воєнний дискурс – це складна система мовних практик, яка використовується для конструювання та поширення ідей, переконань, цінностей та норм, пов'язаних з воєнною справою. Це особлива форма комунікації, яка використовується в контексті війни або військових дій для формування думок, ставлень та дійсності (Гуржій & Пилявець, 2004: 6).

Основні характеристики воєнного дискурсу включають:

1. Використання специфічної мови, воєнний дискурс використовує терміни, вирази та термінологію, які специфічні для військової сфери. Це можуть бути військові терміни, тактичні стратегії, кодові слова тощо.

2. Маніпулятивність, воєнний дискурс може використовуватися для маніпулювання громадською думкою та формування певних поглядів та переконань. Це може включати пропаганду, спрямовану на підтримку або осуд деяких військових дій (Селіванова, 2011).

3. Мобілізація, воєнний дискурс може бути використаний для мобілізації військових або громадської підтримки для воєнних дій. Це може включати заклики до дії, апеляції до патріотизму та інші засоби стимулювання дій (Dinstein, 2005).

4. Легітимізація, воєнний дискурс може служити для легітимізації військових дій та військових стратегій. Це може включати аргументацію військової необхідності, обґрунтування правомірності дій та пояснення цілей війни.

5. Стабілізація та контроль, воєнний дискурс може служити для стабілізації воєнного середовища та контролю за інформацією. Це може

включати командно-контрольні заходи, регулювання інформаційного потоку та формування воєнної культури.

У різних мовних контекстах український воєнний конфлікт набуває різних найменувань, що відображається у різних тлумаченнях та виборі слів. Наприклад, для англомовного світу це «Ukrainiancrisis», що за дефініцією вказує на нестабільний або критичний час, коли наближається рішучий перелом (Erikson, 1994). Для російськомовного оточення це «Карательная операция», що вказує на застосування військових дій з метою покарання або каральних операцій. Для україномовного оточення це «Антитерористична операція», що описує комплекс заходів спрямованих на боротьбу з терористичною загрозою (Національна ідентичність (етнічна), 1996). Ці вибори мовних засобів мають вплив на створення та впровадження у свідомість стереотипів та упереджень. Засоби масової інформації використовують різні терміни для опису подій, такі як криза, переворот, агресія, що відображають різні аспекти конфлікту та його трагедії. Вибір термінів визначає подальшу систему аргументації та визначає мету сприйняття.

3.2. Зміни в воєнному дискурсі під час конфлікту на сході України

Під час конфлікту на сході України спостерігаються значні зміни в воєнному дискурсі, що відображаються на рівні лінгвістичного аналізу. Ось деякі ключові аспекти цих змін:

1. Маніпулятивне використання термінів, сторони конфлікту активно використовують різні терміни та термінологію для маніпулювання аудиторією та формування певного сприйняття подій. Наприклад, використання терміну «антитерористична операція» з боку української влади відображає спробу легітимізувати свої дії як боротьбу проти тероризму (Bogushevich, 1997: 9).

Маніпулятивне використання термінів та термінології є поширеною практикою в воєнному дискурсі, де сторони конфлікту активно створюють та використовують певні терміни для маніпулювання аудиторією та формування певного сприйняття подій.

Наприклад, згаданий вами приклад з використанням терміну «антитерористична операція» з боку української влади є ілюстрацією такої маніпуляції. Використання цього терміну спрямоване на легітимізацію дій українських військ як боротьби проти тероризму. Це може викликати в аудиторії певне сприйняття, оскільки боротьба з тероризмом є загально визнаною метою та може викликати підтримку з боку суспільства.

За допомогою маніпулятивної термінології сторони конфлікту можуть спрямовувати увагу аудиторії на певні аспекти подій, змінюючи спосіб їх сприйняття. Наприклад, вживання терміну «анексія» чи «окупація» для опису дій противника може викликати негативне ставлення до нього та підтримку дій відповідної сторони конфлікту.

2. Створення образів ворога, військові конфлікти часто супроводжуються створенням образів ворога з метою демонізації противника та мобілізації власного населення. Це виявляється у використанні негативно забарвлених термінів для позначення противників.

Створення образів ворога та демонізація противника є загальним явищем у воєнних конфліктах. Це стратегічний підхід, спрямований на мобілізацію власного населення та формування підтримки для ведення війни. Один з способів досягнення цієї мети - використання негативно забарвлених термінів для позначення противників.

Воєнний дискурс використовує різноманітні мовні засоби для створення негативного образу противника. Це може бути використання загальних термінів, які асоціюються зі злочинністю, агресією або небезпекою, таких як «терористи», «вороги нації», «агресори» тощо. Такі

терміни сприяють утворенню негативного стереотипу про противника та підтримують ідею необхідності боротьби проти нього.

3. Евфемізми та спрощення - це способи використання менш емоційно заряджених або більш нейтральних термінів замість прямих або важких виразів для зменшення емоційного навантаження або згладжування ситуації. Це часто використовується в політичному та воєнному дискурсі для м'якшого формулювання складних або неприємних реальностей.

Наприклад, у військовому контексті термін "припинення активних бойових дій" може використовуватися замість «перемир'я», оскільки слово «перемир'я» може мати більше емоційного навантаження та відобразити слабкість або програш в конфлікті. Використання менш емоційно зарядженого терміну може сприяти більш спокійному сприйняттю подій та сприяти пошуку мирного вирішення конфлікту.

Такі евфемізми та спрощення можуть також використовуватися в інших сферах життя, наприклад, у медичній термінології («підвищений рівень цукру в крові» замість «діабет»), політиці («економічні труднощі» замість «економічна криза») та інших ситуаціях, де важливо зберегти дипломатію або уникнути викликання негативних емоцій. (Лисенко, 2003: 116).

4. Політична коректність, у воєнному дискурсі спостерігається зусилля дотримуватися політичної коректності, особливо у відносинах з міжнародними партнерами та засобами масової інформації.

У воєнному дискурсі можна спостерігати зусилля дотримання політичної коректності, особливо в контексті взаємодії з міжнародними партнерами та засобами масової інформації. Це обумовлено кількома факторами.

По-перше, участь у війні із сучасними міжнародними стандартами та правилами може вимагати від країн зобов'язання дотримуватися певних принципів політичної коректності у воєнному дискурсі. Це може бути

обумовлено бажанням позиціонувати себе як країну, яка дотримується міжнародних норм та стандартів, навіть у воєнний час.

По-друге, з урахуванням великого впливу засобів масової інформації на суспільну думку, уряди та військові командування можуть прагнути уникати висловлювань або термінології, яка може спричинити негативну реакцію або викликати засудження, особливо з боку міжнародних громадських організацій та партнерів.

5. Гібридний характер конфлікту: З огляду на гібридний характер конфлікту на сході України, воєнний дискурс включає не лише військові терміни, але й політичні, економічні та інші аспекти, що стосуються залучених сторін (Bielsa, 2009).

В цілому, воєнний дискурс під час конфлікту на сході України є складним та динамічним, і його аналіз розкриває важливі аспекти внутрішньої та міжнародної політики.

3.3. Вплив воєнного дискурсу на формування української ідентичності

Підняття рівня солідарності серед українців досягло небувалого рівня, з 85% або 72% ідентифікують себе перш за все як громадян України, що є історичним максимумом. Протягом років можна виокремити кілька етапів кристалізації української ідентичності, з поворотними моментами, такими як революції та війна. Від 1992 до 2004 року менше половини населення вважало себе передусім громадянами України, але цей показник зріс після Помаранчевої революції. Революція гідності та російсько-українська війна ще більше зміцнили українську ідентичність (Чейф, 1975).

Зовнішні межі української ідентичності стали більш чіткими. Європейська ідентичність зросла, в той час як ідентифікація з "радянськими людьми" зменшилась. Лише 11% сумують за розпадом СРСР, в порівнянні з 32% роком раніше. Стосовно відносин з Росією, погляди стали більш

критичними: у 2021 році 55% вважали, що українці та росіяни не є одним народом, в порівнянні з 91% у квітні 2022 року.

Воєнний дискурс має значний вплив на формування української ідентичності, оскільки він визначає способи сприйняття та інтерпретації подій, які відбуваються в країні. Цей дискурс формується через медіа, політичні заяви, громадські обговорення та інші канали комунікації.

По-перше, воєнний дискурс може сприяти зміцненню національної єдності та патріотизму серед громадян, викликаючи в них почуття належності до спільної ідентичності та об'єднаності у боротьбі за територіальну цілісність (Сміт, 2004).

По-друге, воєнний дискурс може впливати на сприйняття ворога та визначення ними власної національної ідентичності. Це може відбуватися через створення образів ворога, які уособлюють загрозу для українського суспільства, та сприяють формуванню ідентичності «ми» проти «вони».

По-третє, воєнний дискурс може підкреслювати історичні та культурні особливості українського народу, що сприяє зміцненню самосвідомості та відчуття національної гідності.

Отже, воєнний дискурс впливає на формування української ідентичності через створення спільних цінностей, визначення ворога та підкреслення національної самосвідомості.

Зміни у внутрішньому змісті ідентичності проявляються у підвищеній активності громадян: у травні 2022 року більшість опитаних вносила внесок у підтримку ЗСУ та гуманітарну допомогу. Цей ріст дієвості ідентичності розкриває феномен «парадоксу безбілетника»: коли людина відчуває свій внесок малозначущим порівняно з масштабом проблеми, вона може утримуватися від допомоги. Проте національна ідентичність постає перед кожним питанням: чи маю право я вважати себе частиною України, якщо не допомагаю ЗСУ?

Ростуть рівні взаємодовіри, що проявляється у зменшенні соціального цинізму, або зневажливого ставлення до загальноприйнятих цінностей. У липні 2022 року менше половини українців були циніками, що є зниженням порівняно з минулими роками. Також збільшилася частка тих, хто не відноситься абсолютно цинічно, але й не є повністю безцінними, що відображає поступову зміну переконань під впливом подій війни.

ВИСНОВОК

У роботі розглянуто теоретичні аспекти формування національної ідентичності та визначено роль мови в цьому процесі. Досліджено поняття ідентичності та її складові, звернувши особливу увагу на мову як ключовий елемент формування національної самосвідомості.

Аналіз воєнного дискурсу, як важливої складової сучасної української ідентичності, показав його вплив на сприйняття суспільством подій у контексті війни на сході України. Визначено поняття воєнного дискурсу та його характеристики, а також проаналізовано зміни в ньому під час конфлікту на сході України.

Вивчення впливу воєнного дискурсу на формування української ідентичності розкриває цікаві аспекти та динаміку змін у суспільній свідомості під час конфлікту. Важливою стала роль воєнного дискурсу у посиленні національної самосвідомості та уявлення про українську ідентичність.

Під час конфлікту воєнний дискурс в Україні став ключовим елементом суспільної комунікації. Зміни в дискурсі відбувалися на різних рівнях – від політичних заяв та медійних повідомлень до суспільних дискусій та індивідуальних сприйнятів.

Один із ключових ефектів воєнного дискурсу полягає в усвідомленні громадянами своєї приналежності до українського суспільства та культури. Коли конфлікт активізується, важливим стає не лише питання зовнішньої загрози, але й внутрішньої єдності. Воєнний дискурс може зміцнювати віру в українські цінності, мову, традиції та історію, що в свою чергу зміцнює національну ідентичність.

Отже, результати дослідження свідчать про важливість воєнного дискурсу як фактора формування національної ідентичності в умовах війни, а

також про взаємозв'язок між ними, що необхідно враховувати при аналізі сучасних процесів українського суспільства.

Результати дослідження також свідчать про важливу роль воєнного дискурсу у формуванні національної ідентичності, особливо в умовах війни або збройного конфлікту. Воєнний дискурс, як важлива складова сучасної української ідентичності, відображає специфічні аспекти суспільства, його цінності, переконання та відношення до конфлікту.

Під час війни воєнний дискурс стає ключовим елементом суспільної комунікації. Він впливає на спосіб сприйняття подій, формує національну самосвідомість та уявлення про українську ідентичність серед громадян. Зміни у воєнному дискурсі, які відбуваються під час конфлікту, відображаються на сприйнятті себе як частини українського суспільства та на взаємозв'язку з національною ідентичністю.

Важливим ефектом воєнного дискурсу є посилення віри в українські цінності, мову, традиції та історію, що в свою чергу зміцнює національну ідентичність. Крім того, воєнний дискурс може впливати на сприйняття зовнішньої загрози та внутрішньої єдності суспільства.

RÉSUMÉ

This term paper is dedicated to investigating the linguistic-cultural dimensions of the formation of contemporary Ukrainian identity based on the linguistic analysis of the military discourse. The paper underscores the relevance of the topic in the context of contemporary geopolitical circumstances and the importance of understanding linguistic and cultural aspects in shaping national identity.

In the first chapter, the theoretical aspects of national identity formation are explored, including the concept of identity and its components, with a particular focus on the role of language in this process. Identity is understood as a key element that distinguishes individuals and encompasses various cultural, ethnic, religious, historical, and social aspects.

Language is identified as one of the key components of national identity. It serves not only as a means of communication but also as a significant symbol of national self-awareness, reflecting the cultural and historical peculiarities, values, and ideals of a nation.

The second chapter conducts an analysis of the military discourse as one of the components of contemporary Ukrainian identity. The concept of military discourse, its characteristics, and changes occurring within it during the conflict in eastern Ukraine are examined.

The research findings indicate a significant impact of military discourse on the formation of Ukrainian identity, revealing changes in self-perception as citizens of Ukraine and attitudes towards other nations and cultures. The paper emphasizes the importance of understanding linguistic-cultural aspects in the process of constructing contemporary national identity.

Key words: identity, national, contemporary, military, discourse, aspects, paper.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bogusevich, D. (1997). Outline Of The compositional syntax. *Proceedings Of The 16th international congress of linguists*. 1–21.
2. Dinstein, Y. (2017). *War, Aggression and Self-Defence*. Cambridge University Press. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=LbB3lUhzX10C&printsec=frontcover&dq=yoram+dinstein&source=gbs_slider_thumb&redir_esc=y#v=onepage&q=yoram%20dinstein&f=false
3. Erikson, E. (1994). *Identity: Youth and Crisis*. W.W. Norton&Company.
4. Joseph, J. E. (2005). Identity and Language. *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd ed., ed. By Keith Brown. Retrieved from <https://shop.elsevier.com/books/encyclopedia-of-language-and-linguistics/brown/978-0-08-044299-0>
5. Bielsa, E. (2009). *Translation in Global News*. Retrieved from <https://www.routledge.com/Translation-in-Global-News/Bielsa-Bassnett/p/book/9780415409728>
6. Андерсон, Б. (2001). *УЯВЛЕНІ СПІЛЬНОТИ. Міркування щодо походження й поширення націоналізму*. Київ: Критика.
7. Гуржій, О.І., & Пилявець, Р.І. (2004). *Проблемні питання сучасної української військової термінології*. Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття. Київ: Основи, 6–8.
8. Євтух, В. Б. (2012). *Ідентифікація етнічна*. Етнічність: енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс, 158–159
9. Євтух, В.Б. (2012). *Етнічність: енциклопедичний довідник*. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Центр етноглобалістики.
10. Казакевич, О. (2017). Роль мови у формуванні національної ідентичності. *Наукові записки Національного університету «Острозька*

академія». Серія: Культурологія, 18, 77-79.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2017_18_21

11. Комісар, Л. (2023). Нові горизонти дискурсу ідентичності як виклик ребрендингу універсалістської макроетики. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць, 1 (37), 41-46.

12. Комісар, Л. (2023). Ідентичність як відкрите питання: аксіологічна призма / *Філософія людяності в освіті, науці та житті*: збірник наукових матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті професора Анатолія Олексійовича Приятельчука (м. Київ, 12 травня 2023 року) / ред. кол. А.Є. Конверський, Л.В. Губерський, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 78-80.

13. Левицький, А. (2010). *Композиційний синтаксис: досягнення і перспективи розвитку*. ARS GRAMMATICA. 4-та Міжнародна наукова конференція, 27–37.

14. Лисенко, О.Є. (2003). До питання про зміст понять «війна», «воєнний», «військовий». *Сторінки воєнної історії України. Збірник наукових статей*, 7, 116–119.

15. Лісовий, В. (2002). Ідентичність. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 233–234.

16. Національна ідентичність (етнічна). (1996). *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. Київ: Генеза.

17. Селіванова, О.О. (2011). *Лінгвістична енциклопедія*. Київ: Довкілля-К.

18. Сміт, Е. (2004). *Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія*. Київ: Видавництво «К. І. С.».

19. Чейф, У. (1975). *Значення і структура мови*. Київ: Основи

20. Чєпа, М.-Л. А. (2002). Між Заходом і Сходом: психогенеза української етнічності. *Актуальні проблеми сучасної української психології*, (22), 306–312.